

Presteer beter Leer hoe te leren

In de strijd tegen de zesjescultuur hebben leerkrachten er een taak bijgekregen: leer de leerling leren, zodat hij de rest van zijn leven-lang-leren beslagen ten ijs kan komen. Want, zo blijkt uit onderzoek: wie leert hoe te leren, presteert beter, ook als de resultaten al niet eens slecht waren. Het onderste uit de kan met behulp van veertien leerstrategieën.

Tekst Aranka Klomp Beeld Wim Stevenhagen

Stampen, rijtjes herhalen en huiswerk maken op straffe van nablijven. De leraar als alwetende voor de klas die precies bepaalt wat iedereen moet weten en kunnen. Generaties zijn ermee opgegroeid en heus goed terechtgekomen. Maar het moderne onderwijs stoelt op heel andere pijlers dan dwang, straf en herproductie van algemene kennis. Tegenwoordig is de leraar 'coach', en moet de leerling zijn 'intrinsieke motivatie aanboren'.

De Onderwijsraad stelde dat het ontdekken en stimuleren van individueel talent een taak van het onderwijs is en de wet Passend Onderwijs benadrukt dat nog eens. Tel daarbij op dat de huidige maatschappij vraagt om flexibele mensen en het wordt duidelijk dat leerkrachten niet alleen verantwoordelijk zijn voor *wat* kinderen leren, maar hun ook moeten meegeven *hoe* te leren.

De alwetende meesters van weleer hadden het in dat opzicht makkelijker. Zij hadden tot doel een vastomlijnde hoeveelheid kennis te 'transporteren' naar hun leerlingen. Gelijke monniken, gelijke kappen, zo was het motto. En wie niet meekwam met die generieke aanpak, had veelal pech.

Ook nu nog blijken leerlingen vaak onder te presteren, zo stelt Pieter Dijkstra, sociaal psycholoog, onderzoeker, auteur en trainer. Het gaat dan niet louter om de 'zwakke leerlingen', maar ook om leerlingen die voldoende halen. Zij kunnen wellicht nog beter, als ze maar zouden weten hoe ze hun leerproces moeten aanpakken.

Het is een relatief jonge taak van de leerkracht en één die ook wetenschappelijke belangstelling geniet. Dijkstra schreef het boek *Effectiever leren met leerstrategieën*, dat zij baseerde op onderzoek door het Groninger Instituut voor Onderzoek van Onderwijs (GION), dat is verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen. Een van de resultaten: leerlingen hebben veertien zogenoemde leerstrategieën tot hun beschikking die hen kunnen helpen optimaal te presteren. De strategieën hebben te maken met de intellectuele kant van leren, maar ook met motivatie: een leerling moet weten hoe hij zichzelf bij de les houdt en niet opgeeft als het niet meteen lukt.

In het onderwijs ligt vooral de nadruk op twee strategieën: Vooruitkijken (plannen van bijvoorbeeld huiswerk) en Bijhouden (met behulp van toetsen, maar ook met een beoordeling van inzet op het rapport). Ongetwijfeld komen de andere strategieën ook aan de orde, al lang voordat de onderzoekers ze benoemden, maar zelden expliciet. Volgens Dijkstra ligt daar een schone taak voor leerkrachten: maak onderwijs in leerstrategieën een onderdeel van het curriculum. Hou dit levend door bij taken consequent de mogelijke strategieën te benoemen. Makkelijker gezegd dan gedaan, want het ontbreekt leerkrachten aan tijd en geld om deze nieuwe taak volledig te integreren in hun onderwijs, realiseert Dijkstra zich. In haar boek raadt ze aan dan tenminste vier strategieën aan-

Modern onderwijs stoelt op heel andere pijlers dan dwang, straf en herproductie van algemene kennis

dacht te geven: "Overzien, Vooruitkijken, Herhalen en Het nut zien. Dat zijn namelijk de belangrijkste strategieën voor de schoolprestaties van leerlingen." Daarnaast kan de leerkracht per leerling een bepaalde strategie onder de aandacht brengen. Een verlegen kind heeft bijvoorbeeld belang bij Omgeving organiseren en Anderen organiseren. Leerlingen met geringe motivatie kunnen aan de slag met Jezelf organiseren en Het nut zien. Dijkstra: "Een leerkracht kan zelf een inschatting maken. Wat zijn voor jouw leerlingen zinvolle strategieën?"

Spreek vertrouwen uit

"De docent is coach, rolmodel en *creator*", vertelt Dijkstra. De coachende taak ligt hem in het uitleggen welke strategie een leerling het beste kan gebruiken. In den beginne is die begeleiding intensief en instructief, maar later zal de leerling zelf op zoek gaan naar de juiste leerstrategie. De coachende docent moedigt aan en spreekt vertrouwen uit in het kunnen van de leerling.

Ook is de leerkracht rolmodel. Dijkstra: "Benoem de strategie die je zelf gebruikt, bijvoorbeeld als je rapporten schrijft ('Halverwege zette ik de strategie Bijhouden in, om te checken of ik tot dan toe alles compleet had ingevuld'). Benoem ook waarom je bepaalde leermiddelen inzet in de klas ('Dit Youtube-filmpje bij de leerstof draagt bij aan de strategie Verdiepen')."

Ten slotte is de leerkracht idealiter ook *creator*: hij bedenkt zelf methoden en technieken om tegemoet te komen aan de specifieke (strategie)behoeften van de leerling. ■

Een leerstrategie is geen studievoordigheid

Leerlingen voeren studievoordigheden vaak automatisch en onbewust uit (bijvoorbeeld iets opzoeken op internet). Nadat de leerling weet hoe dit moet, gaat het vanzelf. Leerstrategieën echter, zijn bewust ingeschakelde methoden om beter te leren. De leerling gaat ervoor zitten om een opdracht te plannen, kijkt terug op fouten en verzint actief voorbeelden bij leerstof om die te verdiepen. Elke keer weer gaat de leerling heel bewust na welke strategieën hem op dat moment bij de taak passen.

Leerstrategieën

Leerstrategieën zijn concrete manieren van leren die leerlingen welbewust kunnen aanspreken om zelfstandig hun leerproces te optimaliseren. Groningse onderzoekers concludeerden dat de inzet van strategieën de prestaties van leerlingen aanzienlijk vergrootten. Zij destilleerden er veertien:

1. Overzien: Weten welke leerstrategieën er zijn en wanneer het handig is die in te zetten om een bepaalde leerstaak uit te voeren.
2. Jezelf kennen: Inzicht hebben in eigen zwakke en sterke punten met betrekking tot schoolwerk.
3. Vooruitkijken: Het plannen van leerwerk (welke taken doe ik wanneer en welke hebben prioriteit).
4. Bijhouden: Het nagaan en bijhouden van de eigen voortgang, zowel wat betreft de resultaten, als concentratie en inzet.
5. Terugkijken: Evalueren van de leertaak en daaruit lessen trekken voor een volgende keer.
6. Herhalen: Het letterlijk herhalen van de stof.
7. Verdiepen: Actief iets doen met de leerstof en erover nadenken.
8. Structureren: Het inperken en organiseren van informatie.
9. Jezelf organiseren: Het goed laten verlopen van de eigen inspanningen.
10. Omgeving organiseren: Zorgen dat de leeromgeving zo is, dat optimaal geleerd kan worden.
11. Andere organiseren: Anderen inzetten om van hen dat te krijgen wat er nodig is om goed te kunnen leren.
12. Jezelf vertrouwen: Zelfvertrouwen hebben in eigen kunnen en dat gebruiken om jezelf te motiveren.
13. Het nut zien: Inzicht verkrijgen in de waarde van de leerstof, waardoor motivatie groeit.
14. Jezelf motiveren: Het aanboren van intrinsieke motivatie voor leren.

Boek

Effectiever leren met leerstrategieën (2015, ISBN 9789089535269, € 19,95) door Pieterneel Dijkstra is een uitgave van Boom Uitgevers. Het boek is een handreiking aan leerkrachten en behandelt de veertien leerstrategieën, benoemd door de onderzoekers van het GION. Dijkstra legt uit hoe deze strategieën toepasbaar zijn en hoe ze zwakke leerlingen, gemiddelde leerlingen en goede/hoogbegaafde leerlingen kunnen helpen.